

IVO KASANDRIĆ

GARGURIĆ—KASANDRIĆ PORODIČNA KRONIKA

U V O D

Čovjek u prvom redu postoji kao odvjetak onih koji su prije njega živjeli i to ne samo svojih roditelja i djedova već i svojih predšasnika u dalekoj prošlosti iz kojih vuče svoje porijeklo, svoj korijen, svoju egzistenciju, mnogo puta ne jedino osobnu. Preci svakog čovjeka su prema tome njegova životna prošlost i tragajući za njima on tek tako može otkriti svoj pravi identitet. Iskajući, stoga, svoju izvornu pripadnost i istovjetnost duboko zapretenu prošlošću i skritu daleko u nje-drima proteklih stoljeća, svaka ljudska jedinka, ako može i zna, doznat će tako kako su njegovi prednici živjeli i stvarali, te koliko su time doprinijeli da postoje u njegovom srcu i pamćenju pa, sažimajući njihov život sa svojim, moći će približno dokučiti kakav će se on zametnuti i razviti kod njegovih potomaka. Jer zapravo sadašnjost proistječe iz prošlosti, a prošlost i sadašnjost se prožimaju u budućnosti.

Ponesen, stoga, neotklonivom željom da bih sve to postigao, godinama sam strpljivo skidao vjekovnu zaborav i muk s raznih javnih i privatnih isprava, kao i drugih materijalnih dokaza koji se tiču porodice Gargurić — Kasandrić i u tom sam se poslu naročito koristio opsežnom arhivskom građom porodice (u daljnjem tekstu Arhiv Kasandrić — AK), te matičnim knjigama krštenih, vjenčanih i umrlih Župskog ureda u Hvaru (u daljnjem tekstu MKK, MKV i MKU).

Osim genealogije nastojao sam pri tome obraditi također i imovinske prilike porodice, te osvrnuti se na pojedine važnije odnose i prilike u njoj samoj, uz spominjanje njezinih istaknutijih pripadnika na društvenom, političkom, kulturnom i vjerskom polju. Uz mušku lozu naveo sam, koliko sam mogao, za svaku generaciju i prednike po ženskoj lozi jer je genetsko-biološka povezanost preko krvnog srodstva i po ocu i po majci jednako važna pretpostavka svake obitelji. Prateći na taj način, prema ovim izvorima, kronološkim redom povijest porodice Gargurić-Kasandrić od samog po njima poznatog mi njezina početka, otkrio sam mnogo toga nepoznata i zanimljiva, a što sam kod toga zapravo saznao neka vam kaže ovo što sam ovdje napisao.

GENERACIJE PORODICE GARGURIĆ

Porodica Gargurić (Gargurich) stara je gradska hvarska porodica čija loza vodi porijeklo još iz sredine XV. stoljeća, a možda i ranije. Jedna njezina grana ženidbom Ivana Gargurića (Zuanne Gargurich) s Lucijom Kasandrić (Lucia Cassandrich) od početka XVIII. st. nosi i ime Kasandrić, te se od tada naziva Gargurić-Kasandrić (Gargurich-Cassandrich), a od sredine XIX. st., ispustivši prezime Gargurić, samo Kasandrić. Potomci ove grane žive i danas, dok je ona grana, koja je zadržala samo prezime Gargurić, izumrla početkom ovog stoljeća.

Prezime Gargurić potječe od čakavskog imena Gargur (štokavski — Grgur) koje je ime nosio njezin daleki predak, te je patronimik kao i kod mnogih prezimena na otoku Hvaru. Prezime Kasandrić, koje se u matičnim knjigama javlja tek u XVII. st., nastalo je od ženskog imena Kasandra. Kako se to dogodilo pokušat ću niže opisati.

Kad se u XV. st. u gradu Hvaru pojavila porodica Gargurić, Hvar je već duže vrijeme tvorio jednu razvijenu komunu mletačke Dalmacije. Područje komune protezalo se cijelim područjem otoka Hvara i Visa, dok je sam grad bio njezino gospodarstveno, administrativno, kulturno i vjersko središte, a njegova luka sa svojim izvanrednim navigacionim svojstvima, od 1420. g., i najvažnija mletačka luka na istočnoj obali Jadrana.

O velikoj raznolikosti i bogatstvu života grada Hvara u to doba najvjernije nam kazuje opis očevica dominikanca Vinka Pribojevića u kojem, između ostalog, veli: »Sve sam to o Hvaru kazao zato, da se vidi lakoća kojom zbog blizine kopna možemo dobavljati žito i sitnu i krupnu stoku, čega ima u izobilju u susjednim krajevima, zatim bogatstvo našeg grada zbog njegova vrlo zgodnog primorskog položaja, jer u nj, htjeli ne htjeli, moraju pristati svi, koji s robom plove po Ilirskom moru, te ugladenost i fino ponašanje Hvarana zbog česta dodira s ljudima različitih narodnosti, koji pristaju svojim lađama u ovaj grad. Što god naime proizvodi bogati Istok, što god daje plodni Lacij, što god pruža hrabra Ilirija, što god rađa sunčana Afrika, što god nosi opora Hispanija, što god daje u zamjenu surova Skitija, što god pruža sretna Arabija, što god izvozi rječita Grčka, može se vrlo često kupiti u ovom gradu. Ugodan je i za one koje muči gradska radoznalost, dosta primamljiv prizor pruža svakog dana gledati, kako u ovaj grad naizmjenice jedan za drugim dolaze brodom ljudi različitih narodnosti. Često sam vidio, kako je ova luka u zoru bila bez brodova, a predveče sam ih u njoj nabrojio dvadeset do trideset velikih lađa«. (Vinko Pribojević — O podrijetlu i zgodama Slavena, Zagreb 1951, str. 205).

I dok su Hvarani živjeli u ovakvom izobilju i spokojno, ne mnogo dalje od njihova lijepa grada i otoka, na bliskom kopnu, vladale su veoma teške prilike. Krajem XV. st. i početkom XVI. st., naime, turska su osvajanja zahvatila cijelu Bosnu i Hercegovinu, kao i primorje od rijeke Cetine do Neretve. U tim je krajevima za naš narod nastupilo jedno od najtežih razdoblja u njegovoj prošlosti. Pljačke, ubijanja, odvođenja u ropstvo bila su stravična svakodnevnica. Od čestih divljačkih provala turskih četa nisu ostala pošteđena ni mnoga mjesta uz granicu, kao ni okolica gradova Zadra, Šibenika, Trogira i Splita. Stoga je shvatljivo da su Hvarani, bez obzira na svoju stalešku pripadnost,

neizmjerne cijenili i voljeli svoju slobodu, makar okrnjenu mletačkim pokroviteljstvom, te da su više voljeli »junački podnjeti smrt nego okusiti čak i najmanje nasilje ropstva.« (Isto djelo, str. 211).

Međutim, kod hvarskih pučana žudnja za slobodom nije se očitovala jedino u odnosu prema dušmaninu i u šukobu s njim. S obzirom na njihov potlačeni društveni položaj ona je imala dublji, ljudski značaj jer je sadržavala također i čežnju za osobnom slobodom i jednakošću među ljudima u građanskim i političkim pravima bez obzira na njihov društveni položaj i porijeklo. Naime, zatvaranjem Velikog Vijeća 1334. g. pučki je stalež izgubio svaki neposredan utjecaj na politički život komune. Od tog vremena komunom je upravljalo isključivo gradsko plemstvo i njihova je vladavina od 1420. g., početkom konačnog pada pod Veneciju, bila ograničena jedino voljom državne vlasti. Pučkom staležu, koji je činio preko 95% stanovništva komune, predvođenim građanstvom, osobito brodarima i zanatlijama, prema tome nije ostalo drugo nego da uporno zahtijeva i izvojuje što veći utjecaj u društvenom i političkom životu komune. Slijedeća stoljeća povijesti njezina unutrašnjeg života zbog toga, doista, ne predstavljaju drugo do li neprekidnu borbu pučana protiv plemićkih privilegija, te u prvom redu pokazuju njihovo uporno nastojanje da se velika novčana sredstva, koja su ulazila u komunalnu blagajnu, koriste isključivo za opće dobro, a ne za osobni probitak.

Stjecanjem iznimnih vanjskih i unutrašnjih okolnosti došlo je početkom druge dekade XVI. st. u hvarskoj komuni do pučkog ustanka i četverogodišnjeg građanskog rata (1510—1514). To se dogodilo u mnogo čemu najsjajnijem hvarskom vijeku u njegovoj dugoj povijesti, kad su grad Hvar i cijela komuna doživljavali svoj najveći privredni i kulturni uspon i procvat. Ustanak je doduše za kratko vrijeme bio prekinuo takav uspješan razvitak Hvara, ali on je nedvojbeno također doprimio početku vidnog poboljšanja društvenog i političkog položaja pučkog staleža, pa je u burnoj hvarskoj prošlosti to stoljeće i u tom pogledu bilo izuzetno.

U povodu tih događaja prvi put saznajemo za jednog od članova porodice Gargurić. To je bio Nikola Gargurić, rođen u drugoj polovici XIV. st. O njegovu privatnom životu ne znamo drugo, osim da je bio obrtnik jer je nosio naslov magister. Vjerojatno je bio postolar (cerdo-caligarius), jer su se u to vrijeme i njegovi bliski rođaci bavili tim zanatom.

U osudi vođa ustanka koju je 1512. g. izrekao i objavio Sebastijan Giustinian, mletački generalni providur za Dalmaciju, ime mgr. Nikole Gargurića nalazi se na čelnom — šestom mjestu. S obzirom na takvo mjesto u proskripciji, kao i na kaznu koja mu je tom prigodom izrečena — osuđen je progonstvom iz Dalmacije i 40 milja preko, uz ucjenu od 200 dukata za živa, a 100 za mrtva, a ako se uhvati imao je biti obješen — vidi se da je mgr. Nikola Gargurić bio jedan od istaknutih vođa ustanka. Točno nam nije poznato što se poslije ustanka s njime dogodilo. Vjerojatno je uhvaćen i obješen u hvarskoj luci na lantini mletačke galije s ostalom devetnaesticom vođa jer, osim Matije Ivanića, malo ih je uspjelo izmaknuti toj nemiloj sudbini.

Poslije ovih uzbudljivih i okrutnih zbivanja, koja je početkom XVI. st. proživjela porodica Gargurić, obitelj Nikole Gargurića, kao i njegovi

bliži rođaci nastavljaju živjeti životom kakvim su do tada živjeli, puni marljiva rada i promišljene poduzetnosti.

Pregledom prve matične knjige krštenih Župskog ureda u Hvaru (1516—1587) doznajemo da je Nikola Gargurić imao sina Petra. To je vidljivo iz lista 201. gdje stoji da je 1540. g. pri jednom krštenju prisustvovao kao kum »Petar sin pok. mgr. Nikole Gargurića« (I. MKK — fol. 201). Iz ove knjige drugo nam više ništa nije poznato o Petru Garguriću, kao ni o njegovu ocu Nikoli, a ne posjedujemo ni drugih dokumenata koji bi nam o toj dvojici kazali nešto više.

U istoj matičnoj knjizi krštenih nalazimo također, podatke i o ostalim najstarijim pripadnicima porodice Gargurić. Za neke od njih izričito se kaže da su postolari. Godine 1518. zapisan je tako u mat. knjizi u dva slučaja kao kršteni kum postolar mgr. Marin Gargurić (Marinus Gargurich, magister cerdo), (I. MKK — fol. 110 i 261). On se nadalje u istom zvanju spominje i 1523. g. zajedno sa ženom Katarinom pri krštenju njihove kćerke Margerite (I. MKK — fol. 188).

Godine 1527. naveden je mgr. Ivan Gargurić, također postolar, (Johanes Gargurich, magister caligarius) sa ženom Magdalenom kod krštenja njihove kćerke Margarite. Ivan Gargurić i njegova žena Magdalena, rodili su u nešto poodmaklim godinama, 1550. g. i sina Ivana-Jakova, koji je te godine bio i kršten (I. MKK — fol. 209).

Godine 1541. bi kršten Marin sin mgr. Grgura Gargurića (mgr. Gregorio Gargurich) i njegove žene Katarine (I. MKK — fol. 201), a poslije dvije godine (1543) bi krštena i njihova kćer Margarita (I. MKK — fol. 202a). Iz tog braka potječu još četiri djeteta. Za mgr. Grgura Gargurića ne kaže se kakvim se zanatom bavio, ali je vjerojatno i on bio postolar kao u to vrijeme i većina ostalih Gargurića.

Prema istoj knjizi krštenih poznati su nam unuci mgr. Grgura Gargurića, a koji su djeca njegovog sina Marina. Tako 1563. g. bi kršten Grgur (Gregorio) sin mgr. Marina Gargurića (mgr. Marinus Gargurich) i njegove žene Katerine (I. MKK — fol. 102a), a godine 1568. i njegov sin Ivan (Johanes), (I. MKK — fol. 147a).

Ovo je sve što smo uspjeli ustanoviti iz prve matične knjige krštenih o drevnim Gargurićima. Ova mat. knjiga sadrži najstarije anagrafske podatke u zemlji (prve krštene osobe unesene su još daleke 1516. godine), te je stoga najraniji i jedini dokument o prvim generacijama ove porodice jer za to razdoblje nemamo drugih izvora.

U Hvaru je kroz stoljeća gotovo do danas u svim staležima vrijedilo pravilo da su pri krštenju najstariji sin i kćer redovito dobivali ime očevih roditelja, a slijedeća djeca majčinih roditelja. Koristeći se ovim načelom možemo na taj način sasvim sigurno zaključiti da su mgr. Marin, mgr. Ivan i mgr. Grgur Gargurić braća jer im se najstarija kćer zove Margerita kako im se zvala njihova majka. Otac im se zvao Marin kojim je imenom kršten prvi sin mgr. Grgura. Marin, Ivan i Grgur, dakle, predstavljaju posebnu, prvu granu porodice Gargurić.

Drugu granu porodice tvori mgr. Nikola Gargurić. Do sada je poznat samo njegov sin Petar, pa je vjerojatno da se tako zvao i otac Nikole Gargurića.

Braća Marin, Ivan i Grgur Gargurić s jedne strane, te Nikola Gargurić s druge strane, bili su zacijelo rođaci u prvom ili drugom koljenu, te nedvojbeno zajedno čine jedinstvenu porodicu Gargurić iz

grada Hvara. Taj je grad stoga bio njezino izvorište, a u najvećoj mjeri i mjesto stalnog prebivališta svih njezinih grana i koljena od početka do dan danas.

O imovini starih Gargurića malo što znamo. Ali, ono što nam je poznato veoma je značajno. Naime, u gradu Hvaru u predjelu Burag i danas još postoji dobro sačuvana jedna od njihovih najstarijih kuća. To je poznata kasno-gotička palača Gargurić iz sredine XV. st. koja ima prizemlje i dva kata. Pročelje zgrade ukrašeno je profiliranim vratima i prozorima kičene venecijanske gotike u obliku bifore i trifore, tako da ta palača predstavlja jednu od ljepših građevina iz tog doba.

Bez obzira da li su Gargurići ovu palaču sami izgradili ili je kupili, a vjerojatno je ovo drugo — jer se u dokumentima često naziva »Torre Scobaglich« (Kula Skobaljić), te je jamačno ranije pripadala ovoj obitelji iz Hvara — ipak s obzirom da su je Gargurići posjedovali u dalekoj prošlosti, još u drugoj polovici XVI. st., ukazuje da su oni već tada bili imućni ljudi, te da su s puno duha umjeli ostvariti svoje stambene ambicije. Takvo bogatstvo i kulturu, naime, nije mogao imati običan postolarski majstor, već jedino trgovac kožom koji je mnogo putovao svijetom, a naročito u Veneciju. Očito je, stoga, da su se Gargurići već u to doba bavili trgovačkom djelatnošću, što je uvijek bilo probitačno. Imovina samog prognanog mgr. Nikole Gargurića vrijedila je najmanje 200 dukata jer je on 1512. g., osudom generalnog providura Sebastijana Giustinijana, u visini ove svote bio ucijenjen kao prognanik, a ona se imala utjerati od prodaje njegove imovine, pa nam i ovaj podatak pokazuje dobrostojeće stanje starih Gargurića.

Pored spomenute gotske palače, porodica Gargurić imala je i drugih kuća u Hvaru. Znamo tako za novu kuću u Burgu do gotske palače. Ranije stečene kuće nisu nam poznate. Gargurići su od davnine posjedovali i to koji vrt u najbližoj okolini grada. Ovo je vidljivo iz kasnijih dokumenata, osobito iz oporuke (1768. g.) Petra Gargurića pok. Grgura. Krajem XVI. i početkom XVII. st. Gargurići se potpuno posvećuju trgovini i pomorstvu, pa kao faruni-brodari postaju vlasnici trgovačkih brodova, obično bracere. To nam također kazuje spomenuta oporuka Petra Gargurića pok. Grgura.

Prvi slijedeći poznati potomak porodice Gargurić bio je parun Petar Gargurić pok. Ivana (parun Pietro Gargurich q, Zuanne). Petar je naveden u ispravi iz 1768. g. kao sin Ivana Gargurića, a to može biti samo Ivan rođen 1568. g. od oca Marina i majke Katerine (AK. — fasc. 60, sig. E 1). U istoj ispravi Petar je naveden i kao otac Grgura Gargurića.

Parun Petar Gargurić pok. Ivana rođen je vjerojatno početkom XVII. st., jedno 38—40 godina poslije rođenja svog oca Ivana, budući da mu se otac ili kasno oženio, što nije bio rijedak slučaj kod pomoraca, ili je imao stariju braću i sestre koji su nam nepoznati. Što Petrove braće i sestara nema u matič. knjizi krštenih nije iznimka, jer ni Petrovo krštenje nije uneseno u ovu knjigu, kao ni krštenje mnogih drugih prednika i potomaka ove porodice po muškoj i ženskoj lozi, a što ćemo vidjeti iz daljnjeg izlaganja.

Parun Petar Gargurić pok. Ivana umro je 1703. g. Po zanimanju je bio brodovlasnik i pomorac, zbog toga je nosio naziv parun. Njega

prvog nalazimo u tom zvanju i ako se može pretpostaviti da se brodarstvom bavio i njegov otac Ivan. Žena paruna Petra Gargurića zvala se Lukrecija. Nije nam poznato iz koje je obitelji, ali vjerojatno iz Hvara. S njom je Petar imao dva sina: paruna Ivana (1668), koji je nosio djedovo ime po ocu, i paruna Grgura. Prema samom naslovu koji su nosili i oni su bili brodovlasnici i pomorci. Ivan je oženio Luciju Kasandrić, a Grgur Petronilu Simunić. Tako smo došli do onog Ivana koji je, s obzirom na ženidbu, uzeo i prezime svoje žene. Braća Ivan i Grgur imali su obojica muškog poroda, te s njima dolazi do cijepanja porodice na granu Gargurić-Kasandrić i granu Gargurić.

GENERACIJE PORODICE GARGURIĆ-KASANDRIĆ

Prije no što pređemo na iznošenje slijedećih generacija porodice Gargurić, opisat ćemo sve što nam je poznato o porijeklu obitelji Kasandrić (Cassandrich) jer je ona dala spomenutoj grani Gargurić ne samo dio prezimena, već je preko Lucije Kasandrić daleki predak svih njezinih potomaka.

U XVI. st. postojao je običaj u Hvaru u obrazovanim krugovima, pod utjecajem humanizma, da se prilikom krštenja vanbračnoj ženskoj djeci daje krsno ime Kasandra, ime zloslutne starogrčke proročice. U matičnoj knjizi krštenih (1516—1587) nalazimo četiri takva slučaja. Posljednja Kasandra, krštena 1578. g. (I. MKK. fol. 38), bila je vanbračna kći Nikole Vitalisa (Županića), hvarskog vlastelina i soprakomita hvarske galijske bitke pod Lepantom 1571. g. koju je on imao s Dominom Lukšić.

Kasandra je imala samo sina Nikolu koji je kršten imenom njezina oca, odnosno svog djeda po majci. Nikola je prvi nosio prezime Kasandrić po krsnom imenu svoje majke, zbog toga što je bio ili vanbračno rođen, ili što mu je majka bila značajnija osoba u obitelji od njegova oca i to sigurno ne samo porijeklom. Prema tome, nedvojbeno je da je prezime Kasandrić matronimik.

Nikola Kasandrić je imao sina Dujma, a ovaj kćer Luciju. Do uzimanja prezimena Kasandrić od strane Ivana Gargurića došlo je zbog toga što s Lucijom Kasandrić i s tri sestre njezinog brata Nikole izumire obitelj Kasandrić.

Ivan Gargurić-Kasandrić s Lucijom Kasandrić imao je samo sina Petra koji je rođen 1705. g. Petar je bio također brodar, a bavio se i zidarskim zanatom, te ga stoga nalazimo pod nazivom parun, a katkada i magister. On je nosio djedovo ime po ocu. Petar Gargurić-Kasandrić oženio je Tomazinu Polovineo (Polovinić), kćer Jakova Polovinea, potomka hvarske građanske obitelji (Ak-fasc. 60, genealoško stablo, sig. I. i II.). Iz ovog braka potječu četiri sina: Ivan (1730), Frano-Teodor (1732), Dujam (1739) i Antun (1747).

Parun Ivan Gargurić-Kasandrić, najstariji sin Petrov, kršten prema tradiciji djedovim imenom po ocu, bio je također brodar. Ivan je oženio Anđelu Piovesana-Žarković iz Budve. Obitelj Piovesana je mletačkog porijekla. Ona se koncem XVI. st. preselila iz Krfa u Budvu i tu bila

agregirana u gradski patricijat. U Budvi se rodbinski povezala s obitelji Žarković, te od tada nosila dva prezimena Piovesana-Žarković.

Ostala tri sina paruna Petra Gargurića-Kasandrića bili su svećenici, te su prvi članovi porodice koji stječu teološku naobrazbu. Don Frano-Teodor i don Dujam bili su kanonici u Hvaru, a don Frano Teodor i prepošt hvarskog kaptola. (AK-fasc. 60, genealoško stablo sig. III i III. MKK.-fol. 54a).

Parun Ivan Gargurić-Kasandrić, sin Petra, imao je s Anđelom Piovesana tri sina i dvije kćerke. Najstariji sin Petar rodio se 1769. g., a najmlađi Frano-Patricio 1778. g. Petar i Frano su bili pravnici te su prvi članovi obitelji koji stječu ovu visokoškolsku naobrazbu. Srednji sin Josip (Giuseppe), koji je rođen 1773., bio je svećenik i nastavio u tome tradiciju prethodne generacije. Kćerka Tomasina (rođena 1772) i Antonija (rođena 1775) nisu se udavale. I u ovoj generaciji vidimo da su najstarija djeca paruna Ivana, sin Petar i kćer Tomasina, nosili ime-na njegovih roditelja.

Petar Gargurić-Kasandrić, sin paruna Ivana, u svojoj pravničkoj struci promijenio je više zanimanja i službovao u više mjesta. Najprije je bio, još pod Venecijom, kancelar hvarske komune, a tu je dužnost neko vrijeme obavljao i u Korčuli. U Korčuli je zatim postao sekretar općine. Poslije toga, za vrijeme austrijske vladavine, bio je sudac u Imotskom, Obrovcu, a na kraju i u Splitu. Na kraju se povlači u Hvar gdje se do kraja života bavio advokaturom. Mlađi njegov brat Frano-Patricio bio je notar u Hvaru. Od braće jedino se Petar oženio i to s La-urum Soppe-Papali (Papalić) iz Šibenika, potomkom jedne od najstarijih dalmatinskih plemićkih obitelji. (AK-fasc. 60, dokumenti sig. F/4, G). Vidi: Niko Duboković Nadalini, Sklapanje jednog bračnog odnosa u Hvaru 1801. g., Bilten HAKH, br. 5—6, str. 96—101).

Prikazom prednjih generacija obitelji Gargurić-Kasandrić došli smo do konca XVIII. st. i početka XIX. st., prateći bez prekida kroz protekla tri stoljeća rodoslovlje porodice Gargurić. U tom razdoblju živjelo je osam generacija ove porodice. Zadnja od tih generacija doživjela je pad Serenissime te, poslije njezina blizu četiristogodišnjeg gospodstva, trajan prestanak njezine vlasti u Dalmaciji.

Premda su sjaj i moć Venecije još u XVI. st. počeli postepeno opadati, te premda je — 1571. g. upadom turske armade, 1576. g. kugom i konačno 1579. g. eksplozijom barutane u gradskom kaštilu — bilo izazvano veće pustošenje grada Hvara i stradanje njegovog stanovništva, ipak, unatoč tome, tokom cijelog XVI. st. pa do sredine XVII. st. nije bio usporen snažan privredni uspon i kulturni procvat Hvara. U tom su razdoblju upravo sazidane mnoge javne i privatne građevine u gradu Hvaru, kojima se mi i danas divimo te napisana mnoga vrijedna književna djela na hrvatskom jeziku. Osim toga, ovo je vrijeme kad pučka skupština — Kongrega igra veću ulogu u društvenoj i političkoj afirmaciji pučkog staleža i u obrani njegovih interesa, te kad 1611. g. konačno dolazi do sklapanja nagodbe između pučana i vlastele. Tim sporazumom od deset točaka »za mir i spokojno življenje jednih s drugima« pučki je stalež ostvario u dugogodišnjoj borbi s plemstvom svoj najveći politički uspjeh jer je postao gotovo potpuno ravnopravan

u upravljanju komunalnim poslovima i raspolaganju novčanim sredstvima općinske blagajne. Među građanskim pučkim obiteljima koje u to vrijeme, zbog ovako povoljnog eknomskog stanja komune, postižu snažan gospodarski uspon, nalazimo i porodicu Gargurić, odnosno Gargurić-Kasandrić.

Pripadnici ove porodice, kao i mnogi drugi imućni građani, aktivno se uključuju u rad pučke skupštine-Kongrege. Petar Gargurić pok. Grgura bio je npr. 1749. i 1762. god. pučki prokurator koja je služba bila jedna od najistaknutijih pučkih službi u komuni (AK-fasc. 60, sig. F/1 i 2).

Tijekom XVII. i XVIII. st. porodica Gargurić-Kasandrić, kao i u prethodnom stoljeću stari Gargurići, nastoji stjecati što više nekretнина ulažući, osobito u zemlju, kao najsigurnijem dobru, velik dio svog trgovačkog profita i brodarine. Proširivši tako još više svoj zemljišni posjed, ona postaje vlasnica većih zemljišnih kompleksa naročito u predjelu Motokit i Dubovi dol. Promijenivši na taj način još jednom materijalne uvjete života, Gargurići-Kasandrići napuštaju konačno, kako smo naprijed vidjeli, potpuno brodarstvo i trgovinu, te se posvećuju poglavito svećeničkom i pravničkom zvanju.

S obzirom na novo stečenu imovinu i naobrazbu, pa time i na postignuti ugledniji društveni položaj, Gargurići-Kasandrići teže od tada plemićkom društvenom statusu i to u prvom redu radi postizavanja najveće moguće društveno-političke moći u granicama komune. Ali, budući da su se hvarska vlastela vjekovima uporno protivila primanju novih članova u Veliko Vijeće, a time u gradski plemićki stalež, neke građanske pučke obitelji — nadajući se da će time to isto priznanje kasnije lakše postići u Hvaru — ovu društvenu afirmaciju nastoje ostvariti u drugim dalmatinskim komunama, pa tako i porodica Gargurić-Kasandrić. Pomogavši materijalno ninsku komunu, godine 1804. bili su tako braća Gargurić-Kasandrić primljeni u Generalno vijeće grada Nina (AK-fasc. 60, ninski privilegij, sig. K). Ulaskom u patricijat porodica Gargurić-Kasandrić tim činom postiže u to doba svoj najveći društveno-politički ugled i značenje.

Heraldički amblem porodice Gargurić-Kasandrić, koji ovom agregacijom uzima, predstavlja lava u skoku (leone rampante) na svjetloplavom polju ispod kojeg se nalaze na zelenoj podlozi kose zagasito crvene linije. Štit ima oblik elipse i uokviren je s jedne strane granom lovra, a s druge granom mirte. Na vrhu štita stoji kruna sa sedam bisera.

Petar Gargurić-Kasandrić i Laura Soppe-Papali rodili su četiri sina: Ivana (1804), koji nosi djedovo ime po ocu, Hijacinta (1808), koji nosi djedovo ime po majci, Frana (1809) i Dujma (1811), te dvije kćeri: Katarinu (1803), koja nosi ime bake po majci i Angelu (1805), koja nosi ime bake po ocu. Pravničku naobrazbu dobili su Ivan i Hijacint, a vojnu Frano. Ivan je bio dugogodišnji ravnatelj kancelarije hvarske biskupije. U to su doba, naime, ovu službu vršila svjetovna lica. Njegov brat Hijacint bio je notar u Hvaru, ali se kasnije gotovo potpuno posvetio poljoprivredi, dok je Frano bio serdar u Dubrovniku. Najmlađi brat Dujam službovao je kao činovnik u financijskom uredu u Visu i Hvaru. Sestra Katarina udala se za Jakova Boglića i majka je prof.

don Jakova Boglića, koji je napisao Povijesne studije o otoku Hvaru (Studii storici sull'isola di Lesina). Angela se udala za Antuna Meneghella i imala dvije kćeri.

U drugoj polovici XVIII. st. Hvar je ukorak slijedio gubitak privrednog prosperiteta samog glavnog grada Venecije. Stoga, kad su koncem tog i početkom slijedećeg stoljeća Europu zahvatile ekonomske, društvene i političke promjene — a to je vrijeme življenja Petra i Laure, te njihove djece — pritisnut još većom neimaštinom, osobito do 1813. g. uslijed ratnih nedaća, grad Hvar postaje siromašno općinsko središte, ništa u boljem stanju od ostalih novonastalih otočkih administrativnih općina.

Prva austrijska vladavina (1797—1805) nije uopće dirala u tadašnje društvene i političke institucije Dalmacije. To vidimo i iz agregacije porodice Gargurić-Kasandrić u plemstvo grada Nina. Međutim, padom Dalmacije pod francusku vlast prestala je postojati stara hvarska komuna s Velikim Vijećem i pučkom Kongregom, a bile su također ukinute i sve feudalne privilegije i staleške razlike među ljudima. Ukiđanjem feudalnih povlastica u odnosu na privatnu zemlju, osobe na čiju su štetu ili korist one postojale, ipak time nisu gotovo ništa dobile, odnosno izgubile. Premda je, naime, kolonatski odnos na privatnom zemljištu bio lišen feudalnih karakteristika i postao običan zakupni odnos, neposredni obrađivač od toga nije imao materijalnog probitka jer je zemlja i dalje ostala vlasništvo veleposjednika i težak je nastavio davati gospodararu određenu zemljišnu rentu. Jedino je neposredni obrađivač u pogledu općinske zemlje koju je izravno držao u graciju (nasljedni zakup), imao izvjesnu korist jer je ta zemlja sada postala njegovo vlasništvo, te od sada sa te zemlje plaćao općini porez u novcu u mnogo manjem iznosu od ranije naturalne rente.

Mnogobrojno i donekle osiromašeno gradsko plemstvo, nakon ovih promjena u većini nije mnogo žalilo zbog gubitka svojih staleških prerogativa u okviru komune, to prije što su ga one primoravale boraviti u gradu Hvaru, više puta daleko od poljoprivrednog imanja kad je, uslijed ratnih prilika, baš o njemu najviše zavisila njegova egzistencija. Za gubitkom tih povlastica još su manje žalile one plemićke obitelji koje su bile članovi Velikog Vijeća u drugim dalmatinskim gradovima jer su te privilegije imale vrijednost jedino u granicama tih komuna.

Premda je, zbog svojih partikularističkih i oligarhijskih sklonosti i navika, patricijat bio nespojiv s novom centralističkom državnom organizacijom, te uslijed toga morao biti zamijenjen suvremenom hijerarhijskom birokracijom, ipak pripadnici bivšeg gradskog plemstva ni ovim novim stanjem u državnoj vlasti i upravi nisu bili oštećeni, jer su u mnogo slučajeva još redovitije stjecali višu naobrazbu, te od tada unosnim položajima u državnoj administraciji i sudstvu nastojali, pa i van područja bivše komune, ostvariti svoje društvene i političke ambicije, ili preko slobodnih profesija pribavljali druge visoke položaje u društvu. Patricijat, koji je tvorio gradsku aristokraciju vezanu za robnu proizvodnju i tržište, po svom klasnom biću težio je slobodnoj trgovini lišenoj lokalnih granica i dažbina, te je kao takav sam po sebi bio dio kapitalističkog društveno-ekonomskog sustava koji je upravo tada pobjedonosno zakoračio Europom rušeći uske feudalne međe i uspostav-

ljao nova prostrana tržišta, pa je i to jedan razlog više da se gradsko plemstvo brzo prilagodilo novom državnom poretku, tim prije što je zadržalo u cijelosti svoju vlastitu zemlju i što je također postalo vlasnik velikih kompleksa općinske zemlje koju je do tada držalo u graciju (nasljedni zakup), plaćajući od tada općini porez u novcu. Ta je svota bila mnogo manja od rente u naturi što ju je komuna ranije ubirala sa svoje zemlje. Dakle, od velikih ideja slobode i jednakosti svih ljudi u građanskim pravima, na ovom tlu davno proglašenih i kroz stoljeća borbom pučkog staleža djelomično oživotvorenih, najveću je materijalnu i političku korist zapravo imalo imućno građanstvo, bez obzira da li je bilo aristokratskog ili pučkog porijekla. Dapače, poslije 1815. g. ponovnim dolaskom Austrije, to novo nastalo stanje ne samo da biva podržano, već tijekom XIX. st. dobiva još izrazitiji građansko-liberalistički značaj.

Tipičan takav položaj u društvu postigla je i ostvarila u to doba i porodica Gargurić-Kasandrić. Naime, bez obzira na promjenu državne vlasti i društveno-političkog sistema njezini su pripadnici produžili i dalje službovati u Hvaru ili u drugim mjestima Dalmacije, a oni koji su bili svećenici koristiti svoje crkvene prebende. Kako pak zemlja nije gotovo ništa izgubila od svoje gospodarske vrijednosti, porodica Gargurić-Kasandrić ne samo da je sačuvala i koristila svoju ranije stečenu zemlju, nego je i kroz XIX. st. nastojala na više načina pribaviti nove zemljišne površine, tako da je za vrijeme svog trajanja, upravo u prvoj polovici tog stoljeća, posjedovala ukupno najviše zemalja na mnogim mjestima otoka Hvara, Visa i Braća. U porodičnom arhivu o tom zemljišnom posjedu sačuvane su skoro sve isprave.

Porodica Gargurić-Kasandrić u XIX. st. imala je na otoku Hvaru najviše zemlje na području kat. općine Grablje, gdje se zapravo nalazio njihov najstariji zemljišni posjed. Ovaj se zemljišni kompleks protezao od uvale Veli dolac, pokraj mora, u smjeru sjevera prema brdu Motokit, a zatim istočno od tog brda uzduž cijele visoravni. Sva je obradiva zemlja u ovom predjelu imala površinu od 488 motika (oko 21 ha.). Osim vinove loze tu je bilo i 514 stabala maslina, 91 stablo smokava, kao i drugih voćaka. Oko obradive zemlje protezao se pretežno pašnjak četiri puta veće površine.

Drugi najveći zemljišni kompleks nalazio se istočnije od prethodnog. To je bio dio starog vlastelinstva Dubovi dol, koji se protezao od uvale Dubovica (Dubovi dol) preko dolaca i brijegova u dužini od oko četiri kilometra do poprečnog brda prema sjeveru. Stari su Gargurići još početkom XVII. st. imali tu svoje vinograde, a s vremenom je porodica Gargurić-Kasandrić do konca XIX. st. kupila u Dubovom dolu i druge vinograde i pašnjake, tako da je sva obradiva zemlja na tom prostoru konačno imala ukupno preko 1.740 motika površine (oko 49 ha), sa tri puta većom površinom pašnjaka.

Treći zemljišni kompleks protezao se od uvale Dubovica brdom prema istoku do uvale Lučišća. Ta je zemlja imala 576 motika (oko 23 ha.) Od ove površine obradiva je bila samo jedna trećina, a ostalo se nalazilo pod šumom i pašnjakom. Gargurići-Kasandrići su zemlju na ovom kompleksu kupili tokom XVIII. i XIX. st.

U sredini ovog veleposjeda, koji se u jednom lancu protezao s manjim prekidima od Velikog dolca do Lučišća s više dubokih prodora u

unutrašnjost otoka, ležala je uvala Dubovica. Porodica je u toj uvali koncem XVIII. st. podigla veću stambenu i gospodarsku zgradu, sa još dvije manje zgrade u istom sklopu. Najveća i najljepša od tih kuća je ona na malom poluotoku u sredini uvale čija je unutrašnjost uređena u mletačkom stilu, te danas predstavlja poznati ljetnikovac. Početkom XIX. st. porodica je kupila tri kuće u istoj uvali. Najveća ima tri luminala, a manju do nje Kasandrići su kasnije preuredili u crkvu.

Sve su ove zgrade imale prvenstveno gospodarsku namjenu, pa su stoga raspolagale velikim podrumima. Pribavivši na taj način u uvali Dubovica većinu kuća, porodica Gargurić-Kasandrić je time ostvarila mogućnost prikupljanja i uskladištenja svojih poljoprivrednih proizvoda na jednom mjestu uz more, u sredini svog hvarskog veleposjeda. Kako na cijelom tom prostoru do uvale Dubovica za tu svrhu nije bilo prikladnijeg mjesta, to su Gargurići-Kasandrići, zagospodarivši tom uvalom i okolnim zemljištem, postigli ono čemu su od davnine težili.

Na području grada Hvara porodica Gargurić-Kasandrić imala je malo zemalja. Osim nekoliko vrtova, koje su od davnine posjedovali na brdu sv. Nikole iznad samog grada, porodica je bila vlasnica samo tri vinograda. Ostali je njezin zemljišni posjed na tom prostoru bio općinsko ili crkveno vlasništvo, dok su Gargurići-Kasandrići na toj zemlji imali samo svojih 355 stabala maslina, te kao zakupnici zemlje predavali vlasnicima određenu naturalnu rentu uvijek iste visine (level).

Ovdje smo naveli najveći i najglavniji dio zemalja porodice Gargurić-Kasandrić na otoku Hvaru. Međutim, ona je također imala svoje zemlje i na otocima Visu i Braču. Na Visu Gargurići-Kasandrići imali su ukupno 477 motika (blizu 21 ha.) vlastite zemlje, dok su u zakup držali nešto više od 3 ha. crkvene zemlje. Na otoku Braču porodica je imala vlastite zemlje oko 88 vretena vinograda.

Veći dio vlastite zemlje porodica je stekla kupnjom, dok je manji dio dobila mirazom. Mirazom je stečena sva vlastita zemlja na otoku Visu i Braču, a donijela ju je početkom XIX. st. u miraz Laura Soppe-Papali (AK-mapa br. I., II., fasc. 60, sig. A. III., IV., V., IX.).

Porodica Gargurić, odnosno kasnije Gargurić-Kasandrić, uvijek je imala više kuća u gradu Hvaru. Već smo spomenuli njihovu palaču u predjelu Burag. Međutim, od druge polovice XVIII. st. najvažniji porodični stambeni fond nalazio se kao i danas do same istočne obale gradske luke. Na ovom prostoru porodica je ranije imala četiri kuće. Od tih zgrada sada je vlasnica samo jedne kuće s velikom kamenom terasom i trijemom, te prostranim vrtom. Kuće su pretežno kupovane, bilo je slučajeva i da su stečene mirazom.

GENERACIJE PORODICE KASANDRIĆ

Sinovi Petra Gargurića-Kasandrića i Laure Soppe-Papalić: Ivan, Hijacint, Frano i Dujam, sredinom XIX. st. napuštaju sasvim prezime Gargurić, te od tada porodica nosi samo prezime Kasandrić. Ivan Kasandrić oženio je Vicu Vlahović iz Hvara, a Hijacint Kasandrić Jelicu Pavlović, također iz Hvara. Obje su bile pripadnice dobrostojećih hvar-

skih obitelji. Vica Vlahović je donijela svom mužu u miraz palaču Paladini, a Jelica Pavlović, kći zlatara, donijela je u miraz svom mužu dvije kuće. Jedna od tih je palača Jakša iza gradskih zidina.

Ivan Kasandrić imao je sina Petra (1834—1893), koji nosi ime djeda po ocu Ivana (1836—1903), koji nosi ime djeda po majci, Nikolu (1838—1910) i Frana (1840—1907), te kćer Lauru (1844—1930), udanu za kap. Ivana Meneghella. Braća Petar, Ivan i Nikola završili su višu pomorsku akademiju u Trstu, te kao kapetani duge plovidbe nastavili pomorsku tradiciju starih Gargurića. Njihov brat Frano bio je svećenik i hvarski kanonik.

Hijacint Kasandrić imao je samo sina Petra (1857—1926) koji nosi ime djeda po ocu. Petar je bio dugogodišnji urednik Dalmatinske Smotre u Zadru. Osim toga bavio se književnošću i poviješću literature. Petar je imao samo kćer Jelicu, koja se udala za ing. Jurja Dorotku iz Dubrovnika.

Kapetani Petar, Ivan i Nikola oženili su se, ali je djecu imao samo kap. Ivan Kasandrić. On je oženio Paolu Solari iz Genove, koja je živjela u Hvaru kao udovica kap. Ambra Karkovića. Kap. Ivan Kasandrić i Paola Solari imali su tri sina: Ivana (1879—1948), nosi ime djeda po ocu, Benita (1883—1949), nosi ime djeda po majci i Petra (1885—1953). Ivan je bio svećenik i doktor teologije, te dugogodišnji rektor Bogoslovije u Splitu. Benito je završio preparandiju u Zadru, a Petar realku u Splitu. Benito je neko vrijeme bio učitelj na Hvaru. Zahvalivši se ubrzo na službi, Benito se posvetio porodičnom poljoprivrednom imanju, dok je Petar službovao kao financijski savjetnik najprije na Namjesničtvu u Zadru, a potom u Financijskoj direkciji u Splitu (AK-fasc. 60, genealoško stablo, sig. III. i IV., te drugi dokumenti i u fasc. 61).

Sredinom XIX. st. dolazi do diobe porodične imovine na dva dijela. Jednu polovicu dobiva Ivan Kasandrić pok. Petra, a drugu njegov brat Hijacint, budući da se njihova braća Dujam i Frano nisu ženili, te su svoje dijelove ustupili: prvi Ivanu, a drugi Hijacintu. Na taj način, gotovo poslije sto i pedeset godina, došlo je do ponovnog materijalnog cijepanja porodičnog imanja i konačno do njegova postepenog osipanja.

Tijekom XIX. st. nekoliko se članova porodice Kasandrić vidno istaklo u društvenom, političkom i kulturnom životu grada Hvara. Kad se početkom XIX. st. pristupilo obnovi starog hvarskog teatra, osnovanog još daleke 1612. godine, u tom se poslu mnogo založio sudac i advokat Petar Gargurić-Kasandrić. Osnivanjem 1868. g. Higijeničkog društva u Hvaru, prvog turističkog društva u našoj zemlji, jedan od prvih članova odbora tog društva bio je ravnatelj Ivan Kasandrić. U drugoj polovici XIX. st. istakli su se kao načelnici hvarske općine kap. Petar i Ivan Kasandrić. Kap. Petar izabran je načelnikom prvi put 1887. g., a umro je za vrijeme trajanja drugog mandata. Za njegove magistrature mnogo je učinjeno u Hvaru: uređeno je prvo gradsko groblje na mjestu gdje danas postoji, produžena je u luci obala (pristanište za parobrode) i podignuta nova klaonica dalje od grada u Križnoj luci. Sređene su, osim toga, financije, te je poslije mnogo godina općinska blagajna postala aktivna. Za magistrature njegova brata, kap. Ivana Kasandrića (1896—1900), podignut je današnji gradski park od rotonde

do hotela Amfora. U to je vrijeme načelnička služba bila počasna i besplatna, pa su zbog toga za načelnika općine birane osobe osigurane egzistencije. Braća Kasandrići su bili načelnici Hvara u doba buđenja narodne svijesti. Opredijeljeni za hrvatski narodni pokret imali su stoga značajnu podršku naroda, osobito sela Brusje, koje je u tom pokretu prednjačilo. Za vrijeme prve talijanske okupacije Hvara (1918—1922) Benito Kasandrić bio je član Narodnog vijeća u Hvaru, te istaknuti predstavnik narodnog jedinstva, kao i njegova braća.

Godine 1912. došlo je do druge diobe imovine porodice Kasandrić. Tom diobom dobila je Laura Kasandrić udana Meneghello u dio kuću na obali u Hvaru i kuću u Dubovici sa tri luminala, te oko 1/4 zemalja.

Pred prvi svjetski rat i u prvim godinama poslije njegova svršetka braća Kasandrići su otkupili lozu od težaka na nekoliko vinograda u Dubovici i na vinogradu Sutiska u Hvaru i za to platili više od 100.000 din. Vinograd Sutisku od oko 1 ha površine, nedaleko Hvara, kupio je njegov otac, kap. Ivan Kasandrić, poslije prestanka plovidbe morem i to je bila njihova najbolja zemlja. Brigu oko izravne obrade ove zemlje preuzeo je u ime porodice brat Benito Kasandrić. Nakon agrarne reforme koju je provela Kraljevina Jugoslavija, porodica je izgubila svu zemlju, obrađivanu u težačkom odnosu. Ostala je jedino ona s koje je otkupljena loza u površini od blizu 7 ha obradive zemlje, uz preko 60 ha šume i pašnjaka. To je doista bio mali dio obradive zemlje koji je sačuvala od ranijeg njezinog velikog zemljišnog posjeda od preko 100 ha obradive zemlje na tri otoka i blizu 400 ha šume i pašnjaka koju je zemlju porodica posjedovala prije posljednjih dviju dioba i agrarne reforme. (AK-fasc. 61, sig. M, N, R, O, P, R, S, T).

Agrarna reforma koja je provedena prvih godina poslije prvog svjetskog rata imala je za cilj razriješiti težački (kolonatski) odnos na zemlji. Ona je bila nedvojbeno zakoniti kraj jedne defektne poljoprivrede, koja kolonatskim načinom obrade nije imala više nikakvog prosperiteta. Ali ni jedan moderniji kapitalistički odnos u agraru nije također na ovom prostoru imao većih uvjeta za svoje postojanje. To je najbolje pokazao mali prihod koji su Kasandrići dobivali od zemlje što su je nakon otkupa loze od težaka, obrađivali plaćenom radnom snagom. Naime, zemljišni posjed na otoku u većini slučajeva tvorio je mnoštvo razdvojenih čestica zemlje, često puta međusobno veoma udaljenih. Oruđa, kojima se zemlja obrađivala, bila su veoma zaostala, a kad se tome pribroji ekstenzivna obrada, niska cijena vinu i pomanjkanje radne snage, te znatna novčana sredstva za otkup loze od težaka, zacijelo je bilo besmisleno ulagati i manje svote novca u jednu tako problematičnu poljoprivredu.

Porodica Gargurić-Kasandrić, kako nam ova kronika pokazuje, bila je od svog početka izrazito gradska porodica i njezini su muški članovi uvijek imali neko građansko zanimanje. Najprije su bili zanatlije, pa brodari, a na koncu stekavši višu naobrazbu pretežno svećenici, pravnici i pomorski kapetani. Prema tome, i osim zemlje koju su od davnine posjedovali i koja im je donosila zamjetne prihode, Gargurić-Kasandrići nisu nikada živjeli isključivo od zemljišne rente. Zemlju su u prvom redu stjecali zbog toga što je ona u to vrijeme u otočkim prilikama značila najsigurnije uloženi novac i, u pravilu, davala najredovitiji prihod, podižući istovremeno vlasniku ugled u društvu.

Ova nam povijest porodice Gargurić-Kasandrić također kazuje da je ona svoj gospodarski, društveni i duhovni uspon gradila stoljećima postepeno bez većih skokova, ali stalno i sigurno, te pri tome bila nošena isključivo pozitivnom ambicijom za ljudski napredak, ne prelazeći nikada važeće društveno-etičke okvire i pravila. Do konca XVIII. st. prošlo je tako gotovo dvjesto pedeset godina dok je dospjela do svog najvećeg uspona, te u datim materijalnim i duhovnim uvjetima ostvarila ono što se u to vrijeme najviše moglo postići, posvetivši se, uz čuvanje i proširivanje svoga zemljišnog posjeda, najviše znanosti i kulturi. O visokoj kulturnoj razini mnogih pripadnika porodice najočitije svjedoče sačuvane knjige. One su do prošlog rata tvorile jednu od najvećih i najvrijednijih privatnih biblioteka na Hvaru. Ovoj antikvarnoj literaturnoj baštini pripadale su knjige iz raznih oblasti kao na pr. religije, filozofije, povijesti, prava, medicine, a najviše lijepe književnosti. Tu se, osim toga, nalazilo nekoliko vrsti starih rječnika i veoma rijetkih enciklopedija. Mnoge od tih knjiga potječu iz XVI. i XVII. st., a najviše iz XVIII. i XIX. st., a pisane su talijanskim i latinskim jezikom. Između onih iz XIX. st., međutim, znatan broj ih je i na hrvatskom jeziku. U obitelji se sada čuva manji dio tih knjiga, jer je veći dio svojevremeno darovan Centru za zaštitu kulturne baštine u Hvaru, a neke su ustupljene drugim kulturnim ustanovama u zemlji. U istom Centru u Hvaru čuva se također najveći dio porodičnog arhiva od preko pedeset svezaka koji je vrijedan izvor upoznavanja gospodarske, društvene i kulturne prošlosti Hvara.

Antikno pokućstvo u slike starih majstora što su još uvijek u posjedu porodice predstavljaju van sumnje jednu od rijetkih takvih zbirki u Hvaru.

Od prvih poznatih Gargurića, pa do braće Kasandrić, kroz proteklih nešto više od četrsto godina, živjelo je dvanaest generacija, tj. blizu tri generacije u svakom stoljeću. Kad se, pak, ima u vidu da se kroz to dugo razdoblje porodice Gargurić-Kasandrić putem ženidbe spajala sa isto toliko drugih obitelji, te mijenjala svoje imovno stanje, svoju naobrazbu i navike, onda je razumljivo da su njezine posljednje generacije bile primjetno različite od prethodnih ne samo genetski nego po mentalitetu, civilizaciji i kulturi. Ali i pokraj svih tih očitih razlika među njima, oni su svi imali u biti nešto izvorno zajedničko, bili su, naime, svim svojim bićem vezani s materijalnim tekovinama i duhovnim vrijednostima koje je u povijesnom razvitku čovječanstva stvorila i pružila zapadna Europa, te dubokim korijenjem srasli sa svojim zavičajem, gradom Hvarom, jednim malim, ali po mnogo čemu značajnim mediteranskim središtem.